

نظریه انتقادی

از مکتب فرانکفورت تا مکتب پَسامدرن

مجموعه مقالات

داگلاس کلنر

ترجمه محمد مهدی رجبی

سروش

تهران ۱۳۹۲

شماره ترتیب انتشار: ۱۵۵۴

سرشناسه: کلنر، داگلاس، ۱۹۴۳ - م. Kellner, Douglas

عنوان و نام پدیدآورنده: نظریه انتقادی از مکتب فرانکفورت تا مکتب پسامدرن: مجموعه مقالات/ نویسنده داگلاس کلنر؛

ترجمه محمدمهدی وایلیای ویراستار پروانه بیات

مشخصات نشر: تهران: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سروش، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۱۳۰ ص.

ایک: ۶-۴۰۴-۱۲-۹۶۴-۹۷۸

یادداشت: کتاب حاضر ترجمه مجموعه مقالات نویسنده در منابع مختلف است.

موضوع: نظریه انتقادی -- مقاله‌ها و خطابه‌ها

موضوع: فرانکفورت

موضوع: رسانه‌ها -- روشی -- ارزشیابی

موضوع: تلویزیون -- بخش -- نقد و تفسیر

موضوع: مجله‌نویسی -- مجله -- نقد و تاریخ و نقد

شناسه افزوده: مجله سوره، خرداد ۱۳۶۲ - مترجم

شناسه افزوده: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سروش

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۲ - HN۲۴۰۸

رده بندی دیویی: ۱۰۱/۱

شماره کتابشناسی ملی: ۳۹۷۵۴۲

تهران، خیابان استاد شهید مطهری، تقاطع خیابان شهید دکتر فاضل‌نژاد، ساختمان سروش

مرکز پخش: ۸-۸۸۳۴۵۰۶۳

<http://www.soroushppublishco.ir>

عنوان: نظریه انتقادی (از مکتب فرانکفورت تا مکتب پسامدرن)

نویسنده: داگلاس کلنر ویراستار: پروانه بیات

صفحه‌آرا: سمیرا توکلی‌نیا طراح جلد: فرهنگ خشای

چاپ اول: ۱۳۹۲ قیمت: ۵۵,۰۰۰ ریال

این کتاب در پانصد نسخه در چاپخانه انتشارات سروش لیتوگرافی، چاپ و صحافی شد.

همه حقوق محفوظ است.

شابک: ۶-۴۰۴-۱۲-۹۶۴-۹۷۸

فهرست

مقدمه مترجم

نظریه انتقادی ۱۱

نظریه انتقادی در رشته‌های مختلف ۱۲

مکتب فرانکفورت و نظریه انتقادی ۱۲

از ساختارگرایی تا پسا ساختارگرایی پس از آن ۱۷

منابعی برای مطالعه بیشتر ۲۳

رویکردهای انتقادی به تلویزیون: از مکتب فرانکفورت تا کنون ۲۷

مکتب فرانکفورت و صنایع فرهنگی ۲۸

مکتب فرانکفورت و ظهور تلویزیون ۳۳

رویکردهای انتقادی پس از مکتب فرانکفورت ۳۷

جنبش‌های اجتماعی مخالف و سیاست بازنمایی ۴۴

چرخش پسامدرن در مطالعات انتقادی تلویزیون ۵۰

منابع ۶۰

صنایع رسانه‌ای و مطالعات رسانه‌ای / فرهنگی: رابطه‌ای ترکیبی ۶۷

مکتب فرانکفورت و صنعت فرهنگ ۶۹

مطالعات فرهنگی بریتانیایی و چرخه‌های فرهنگ ۷۵

اقتصاد سیاسی و صنایع رسانه‌ای ۸۲

غلبه بر شکاف‌ها: به‌سوی مطالعات انتقادی صنایع رسانه‌ای ۸۹

منابع ۹۶

تبلیغات سیاسی و نمایش رسانه‌ای در جنگ علیه عراق: نقدی بر شبکه‌های

مخن پراکنی ایالات متحده ۱۰۱

مؤخذه مترجم ۱۱۹

نمایه ۱۲۱

مقدمه

داگلاس کِلنر، در ۱۹۴۱ به دنیا آمد. دوران کودکی او، به سبب مشاغل پدرش، در شهرها و ایالت‌های مختلف آمریکا سپری شد: چیزی از به دنیا آمدن او نگذشته بود که پدرش به نیروی دریایی پیوست و به مناطق جنگی اعزام شد. او و مادرش نیز از واشنگتن به جنوب سانتا باربارا رفتند و مدتی به همراه خانواده مادری، در خانه‌ای کنار اقیانوس آرام، به سربردن پدرش، پس از بازگشت به ایالات متحده، به بازاریابی برای شرکت تولیدکننده ماشین‌های اداری مشغول شد و به همین دلیل، مجبور بود به شهرهای مختلف آمریکا سفر کند و مدتی در هر جا بماند؛ خانواده‌اش نیز در این سفرها همراه او بودند. این تغییر مکان‌ها، تا زمانی که پدر کلنر تصمیم گرفت تحصیلاتش را در رشته ارتباطات ادامه بدهد، برساند و به تدریس در دانشگاه مارشال در غرب ویرجینیا مشغول شود، ادامه داشت. زندگی در مناطق مختلف ایالات متحده، به‌ویژه در حومه شهرهای بزرگ، کلنر را با جوامع چندفرهنگی و نژادهای مختلف آشنا ساخت و سؤالاتی در ذهنش به وجود آورد که بعدها به دغدغه‌های اصلی او در نظریه پردازی تبدیل شدند.

داگلاس کلنر در ۱۹۶۵، به تحصیل در رشته فلسفه در دانشگاه کلمبیا مشغول شد. در دوران دانشجویی، پس از گرایش به چپ جدید سیاسی، در اعتراضات

بزرگی ضد جنگ ویتنام شرکت کرد و در همان زمان، به ماهیت سیاسی دانش و رابطه تاریخ و تولید اندیشه اعتقاد پیدا کرد.

کلنر در ۱۹۶۹، با استفاده از بورسیه دولت آلمان، به دانشگاه توبینگن رفت تا پایان نامه اش — ایده های دیگر در باب اصالت — را بنگارد. او در این دوران، به مطالعه آثار نظریه پردازان نئومارکسیستی چون تئودور آدورنو^۱، ماکس هورکهایمر^۲ و هربرت مارکوزه^۳ پرداخت و در سمینارهای ارنست بلوخ^۴ شرکت کرد. او در زندگی خود نوشتش می نویسد: «یکی از چیزهایی که از بلوخ یاد گرفتم این بود که فلسفه، بهار سیاسی، و سیاست نیازمند تحلیل و نقد فلسفی است». در این دوره بود که او با فلسفه با تجربه زندگی فردی، برای او روشن شد و علاقه به مکتب فرانکفورت، که پیش تر هم در او وجود داشت، قوت گرفت. گرایش نظری آشکار او به مکتب فرانکفورت به گونه ای بوده است که همچنان او را از نسل سوم نظریه پردازان انتقادیگر پیروی سنت نظری مکتب می دانند.

کلنر از آلمان به فرانسه رفت و شرکت در سخنرانی ها و مطالعه کتاب های نظریه پردازان پسا مدرنی چون ژیل دلوز^۵، میشل فوکو^۶، ژان بودریار^۷ و ژان فرانسوا لیوتار^۸ پرداخت. حضور در فرانسه باعث شد رویکرد نظری او به مکتب فرانکفورت محدود نماند و در آرای انتقادی خود، رویکردی چندجانبه و تجدیدنظرطلبانه داشته باشد. او از نخستین نظریه پردازانی بود که به حوزه های رسانه ای وارد شد و به طور کلی او را از پیش گامان نظریه پردازی در فرهنگ رسانه ای دانند.

داگلاس کلنر هم اکنون در بخش فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه کالیفرنیا در لس آنجلس مشغول فعالیت است. از او آثاری در حوزه نظریه اجتماعی، سیاست،

1. Theodor Ludwig Wiesengrund Adorno

2. Max Horkheimer

3. Herbert Marcuse

4. Ernst Bloch

5. Gilles Deleuze

6. Michel Foucault

7. Jean Baudrillard

8. Jean - Francois Lyotard

تاریخ و فرهنگ منتشر شده است. او همچنین، مطالعات گسترده‌ای در زمینه تبلیغات سیاسی و رسانه‌ها انجام داده است. نام یکی از آخرین کتاب‌های او نمایش رسانه‌ای^۱ است که در آن به بررسی همه‌جانبه تبلیغات سیاسی در رسانه‌ها، به‌ویژه در جنگ عراق، می‌پردازد.

***

شاید بتوان چهار مقاله‌ای را که به انتخاب مترجم در این کتاب گِرد آمده‌اند؛ چهارمقاله‌ای از این ایستادگی اصلی تفکر انتقادی داگلاس کلتر دانست؛ تفکری که به‌زعم خود او متشکل از نظرهای انتقادی مکاتب گوناگون است و ماهیتی ترکیبی دارد.

مقاله نخست، و رویه‌ای است به دیدگاه نظریه انتقادی، و تاریخچه و سیر آن را به‌طور کلی بررسی می‌کند. مقاله دوم با نگاهی جزئی‌تر، به رویکردهای انتقادی در تلویزیون می‌پردازد. مقاله سوم با طرح دیدگاهی ترکیبی، نگرش جدید در مطالعات صنعت رسانه را بررسی می‌کند و چهارمین مقاله، به نقد بازنمایی رسانه‌ها از جنگ عراق می‌پردازد.